1„CÂNTECUL LUI IENĂCHIȚĂ" REDACTAT ÎN NEOGREACĂ. IZVOARE ŞI RĂSPÂNDIRE

Gabriela E. Dima*

Ne-am oprit în lucrarea de față[1] asupra unei poezii în limba greacă atribuite lui Ienăchiță Văcărescu, care a înregistrat o răspândire interesantă în epocă la nivel european.

În 1927, Nicolae Iorga, în lucrarea *Două poezii necunoscute ale lui Ienăchiță Văcărescu*, reproduce un text în limba franceză, pe care îl prezintă ca fiind o traducere în proză din limba română, efectuată de Jacob Bartholdy, a unei poezii necunoscute de Ienăchiță Văcărescu. Pe baza sentimentelor exprimate dramatic în poezie, asociate cu elemente din viața lui Ienăchiță Văcărescu, Iorga o datează în anul 1787, an de restriște pentru boierul român (Iorga 1927: *225–230*).

N.A. Gheorghiu reia subiectul propus de Iorga şi, după o cercetare aprofundată, dar limitată de posibilitățile de documentare ale vremii, prezintă mai multe informații în articolul *Ienăchiță Văcărescu popularizat în Apus*. El menționează corect faptul că lucrarea lui Bartholdy a fost scrisă în limba germană şi ulterior tradusă în franceză, textul publicat de Iorga reprezentând o variantă franceză în proză după un intermediar german al poeziei în discuție.

Gheorghiu identifică ceea ce el consideră o traducere franceză anterioară într-un volum de scrisori aparținând lui Pierre-Augustin Guys, unde apare transcris şi originalul grec, şi nu românesc aşa cum credea Iorga. Analizând ordinea textelor a căror dată este menționată în volumul lui Guys, redactează poezia în anul 1763. De asemenea, Gheorghiu descoperă şi o traducere în franceză ceva mai târzie, realizată de Lemercier şi intitulată *Chant de Janakitza*, de la care am preluat titlul pentru lucrarea de față (Gheorghiu 1939: *43–57*).

Într-un paragraf al *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent,* George Călinescu rezumă informațiile preluate de la N.A. Gheorghiu, fără a le verifica sau interpreta în vreun fel, subliniind „discreta circulație europeană" a poeziei lui Văcărescu (Călinescu 1941: *62*). În sfârşit, Alexandru Piru, în capitolul dedicat poetului în *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, are o seamă de observații interesante. Deşi face o confuzie între versiunile germană şi franceză ale cărții lui Bartholdy, el sesizează existența unor diferențe între texte, considerând că textul lui Bartholdy este o altă poezie asemănătoare, iar cel al lui Lemercier o variantă a poeziei greceşti publicate de Guys. De asemenea, el menționează că toate versiunile se regăsesc în *Efectele amorului* de Psalidas. Al. Piru

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.

[1] Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului CNCS *PN-II-ID-PCE-2011-3-0722*, finanțat de UEFISCDI.

RITL, nr. 1–4, p. 117–127, Bucureşti, 2013

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)
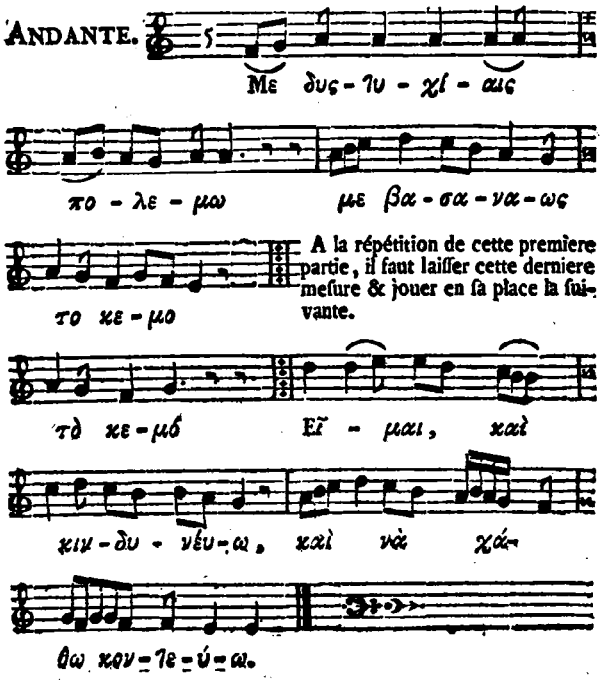
sugerează şi o eventuală reluare a textului la Iancu Văcărescu, în poezia *Închinăciune de nelegiuiți*, unde însă doar primele versuri sunt asemănătoare (Piru 1977: *574–675*).

Cum lucrările menționate nu au clarificat definitiv toate aspectele privitoare la poezia/poeziile lui Ienăchiță, iar cele ulterioare au preluat informațiile disponibile, fără a le aprofunda, am reluat cercetarea şi putem sintetiza următoarele.

Pierre-Augustin Guys

În 1771, Pierre-Augustin Guys publică la Paris în două volume lucrarea *Voyage littéraire de la Grèce ou lettres sur les Grecs anciens et modernes, avec un parallèle de leurs moeurs*. În volumul al doilea al acestei lucrări, în *Scrisoarea XXXVI*, intitulată *De la musique chez les Grecs et chez les Orientaux. Leurs chansons*, este prezentat un cântec grecesc, în traducere franceză în proză. Înregistrat doar ca *Chanson grecque* şi fără menționarea autorului, cântecul este însoțit de un scurt comentariu (p. 80–81) şi, la sfârşitul scrisorii, de versiunea originală grecească (p. 88). Poemul transcris de Guys, citat după primul vers, *Με δυστυχίαις πόλεμω,* este compus din 14 versuri lungi.

În 1776, Guys publică tot la Paris o nouă ediție a operei sale, revăzută şi adăugită. Tot în volumul al doilea, dar de această dată în *Scrisoarea XXXVIII*, al cărei titlu este simplificat în *De la musique chez les Grecs,* se regăseşte acelaşi poem grecesc, *Με δυστυχίαις πόλεμω* (p. 39). Traducerea franceză care îl însoțeşte este tot în proză, dar mai elaborată decât cea din prima ediție, cu multe înfloriturі ale traducătorului, iar comentariul este mult amplificat, Guys încercând să identifice posibile surse de inspirație ale poetului (p. 34–36). O noutate absolută a acestei a doua ediții o reprezintă includerea unui fragment de partitură muzicală (p. 41) pentru cântecul menționat, fără alte precizări:

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

Lucrarea lui Guys mai are şi o a treia ediție pariziană, revăzută, adăugită şi decorată cu planşe, în 1783. În privința referințelor bibliografice privitoare la poemul *Με δυστυχίαις πόλεμω* nu există decât o scurtă completare la comentariul din ediția a 2-a, care nu modifică paginația din ediția precedentă.

Succesul de care s-a bucurat lucrarea lui Guys şi ampla ei circulație europeană sunt dovedite şi de faptul că a fost imediat tradusă în germană, engleză (două ediții), iar mai târziu şi în italiană. Odată cu ea, şi poezia *Με δυστυχίαις πόλεμω* a beneficiat de o atenție deosebită.

În 1772, aşadar în anul următor publicării primei ediții în Franța, apare la Leipzig versiunea în limba germană *Litterarische Reise nach Griechenland: oder, Briefe über die alten und neuern Griechen, nebst einer Vergleichung ihrer Sittenvon Herrn Guys,* în două volume. Poemul *Με δυστυχίαις πόλεμω* se regăseşte în volumul al doilea (p. 206–209). Traducătorul german anonim, evident literat cult, nu urmăreşte fidel prezentarea lui Guys. După scurtul comentariu introductiv, tradus din lucrarea călătorului francez, el introduce textul grecesc al cântecului, urmat de traducerea în limba germană, în versuri, direct după original. De asemenea, este eliminată o notă a lui Guys şi sunt introduse câteva note proprii privitoare la text şi la limbajul acestuia. Traducătorul german remarcă faptul că poemul conține versuri de 14 sau 12 silabe, cu cezură la mijloc, şi că prima parte a versului rimează cu cea de a doua.

Tot în 1772 apare la Londra şi prima ediție engleză a lucrării lui Guys, *A Sentimental Journey Through Greece: In a Series of Letters, Written from Constantinople.* Aici *Με δυστυχίαις πόλεμω* figurează în volumul al treilea (p. 94–96) în greacă şi într-o versiune engleză realizată după textul francez. Traducătorul reproduce comentariul lui Guys şi nota privitoare la *Thebaida*. Cartea este republicată la Dublin în 1773, o a doua ediție londoneză ieşind în 1781, fără modificări față de prima.

Mult mai târziu, abia în 1828, apare şi o ediție italiană la Roma: *Viaggio letterario della Grecia, o Lettere su i greci antichi e moderni, con un paralello de' loro costumi.* Lucrarea este împărțită în patru volume şi nu cuprinde textul integral al lui Guys. Poezia *Με δυστυχίαις πόλεμω* se regăseşe în volumul al patrulea (p. 75–78). Scurtul comentariu al autorului (fără notele de subsol) este urmat, ca şi în versiunea germană, de varianta grecească a poeziei şi de o prelucrare în versuri în limba italiană. Traducătorul italian neidentificat, inspirat de cântecul grecesc, oferă o variantă proprie care are nu mai puțin de 32 de versuri de diverse lungimi, de la 6 la 12 silabe.

Ερωτος Αποτελέσματα (Efectele amorului)

În 1792 la Viena este publicată în limba greacă lucrarea *Ερωτος Αποτελέσματα*, republicată în 1809 la Viena, apoi în 1816 şi 1836 la Venezia. Lipsa indicării autorului în cuprinsul volumului a făcut ca acesta să-i fie atribuit lui Rigas Valestinis sau lui Athanasios Psalidas, critica română acceptând pe Psalidas ca autor[2]. Controversele

[2] Cf. Piru 1977: *673*, Cîrstoiu 1982: *47–49*, etc.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

privitoare la autorul textului au continuat până recent când, pe baza unor argumente solide, s-a demonstrat paternitatea lui Ioan Caragea[3].

Cartea *Ερωτος Αποτελέσματα* este o culegere de trei povestiri, în proză şi versuri. Poeziile, în număr de 132, sunt inserate în momente semnificative ale naraţiunii în proză şi reprezintă cântece (τραγούδι) de sine stătătoare, indexate la sfârşitul volumului după primele cuvinte sau după primul vers. Foarte probabil o parte (dacă nu toate) au fost preluate de autorul lucrării dintre poemele bine cunoscute, îndrăgite, care circulau în epocă. Aşa se explică faptul că pozia transcrisă de Guys cu 20 de ani în urmă, *Με δυστυχίαις πόλεμω,* se regăseşte în povestirea a treia, la p. 171 a primei ediţii (p. 154 – ed. 1809, p. 157 – ed. 1816, p. 151 – ed. 1836). O altă poezie, asemănătoare ca mesaj şi realizare artistică, *Μέσα εις θάλασσα πλατιά*, este inclusă în povestirea a doua, la p. 110 (p. 104 – ed. 1809, p. 109 – ed. 1816, p. 106 – ed. 1836). Ambele sunt formate din versuri scurte, scrise câte două pe un rând, ceea ce a determinat uneori unirea lor. Le reproducem în continuare după ediţia din 1836:

„Μὲ δυστυχίαις πόλεμῶ, στά βάσανα ὡς τὸν λαιμό,
Εἶμαι, καὶ κινδυνεύω, καὶ νὰ χαθῶ κοντεύω.
Στὸ πέλαγος τῶν συμφορῶν, μὲ ἐπικίνδυνον καιρόν,
Μ'ἀνέμους ἐναντίους, σφοδροὺς καὶ ὀλεθρίους,
Μὲ κίματα πολλῶν καϊμῶν, τουφάνια ἀναστεναγμῶν,
Θάλασσα φουσκωμένην, πολλὰ ἀγριωμένην.
Ὁποῦ ἀφρίζει καί φυσᾷ, μὲ σαγανάκια περισσά,
Νέφη ἐσκοτισμένα, καὶ κατασυγχισμένα.
Καὶ νὰ φανῇ μιὰ ξαστεριά, νὰ δοῦν τὰ μάτια μου στεριά,
Ῥηχὰ νερὰ νὰ εὕρω, πὰσχο καὶ δὲν ἠξεύρω.
Ν'ἀράξω καὶ δὲν ἠμπορῶ, γιατὶ λιμένα δὲν θωρῶ,
Μ’ἀπελπισίαν τρέχω, μέ τ' ἄρμενα ποῦ ἔχω.
Ποῦ μὲ αὐτὰ κἂν νὰ πνιγῶ, ἢ σελαμέτι νὰ εὐγῶ,
Καὶ τοῦτα ἂν βαστάξουν, μποροῦν νὰ μὲ φυλάξουν”.

„Μέσα εις θάλασσα πλατιά, ὅποῦ ἀφρὶζει δυνατά,
Ε'γώ ποῦ παρακοιλιοῦμαι, ἐδῶ κ' ἐκεῖ πλανοῦμαι.
Κύματα ὄρη τρομερά, ὅλα γεμάτ' ἀπό νερά,
Ω'σὰν βουνὰ φθασμένα, στά νέφη συκωμένα.
Μ'ἀνέμυς κὶ ἀτακταις πνοαῖς, καὶ μέ τρομακτικαῖς βοαῖς,
Μ' ἔξαφναις ὁλομπόραις, ὁπ' ἔρχοντ' ὥραις ὥραις.
Μύτε βαστᾷ ποσῶς πανὶ, κὶ ἀκόμη γῆ πού νὰ φανῇ,
Καὶ τὸ κακὸν ἀυξάνει, καὶ εἰς προσθὴκην φθάνει.
Κ' εὐθύς μιὰ νύκτα σκοτεινή, ἄγρια καὶ χειμερινὴ,
Μ'έκοψε τὴν ἐλπίδα, ποῦ βρὶσκομουν δέν εἶδα,

[3] Cf. Eidener 1994: *282–285*; Stesi 1998/99: *265–271*; Sangmeister 2001: *143–165*.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

Ὁ νοῦς ναὶ, ποῦ τὰ κυβερνᾷ,
Σάστισε δέν γνωρίζει,
Τὶ ἄλλο πιὰ νὰ καρτερῶ,
Χωρίς καραβοκύρη,
Μά ὅσο κὶ ἂν ἀπελπισθῶ,
Ἴσως ἡ τύχη θέλει,
ἀλλ'ὄφελος δέν προξενᾷ,
πνιγμόν μέ φοβερίζει.
είς τέτοιον φοβερὸν καιρόν;
μπορῶ νὰ ἰδῶ χαΐρι;
δέν πρέπει ν ἀποφασισθῶ,
καλὰ νὰ δώσῃ τέλη”.

Jacob Bartholdy

În 1805 Jakob Ludwig Salomon Bartholdy publică la Berlin, în limba germană, volumul *Bruchstücke zur nähern Kenntniss des heutigen Griechenland.* Lucrarea este un jurnal scris sub impresia călătoriei pe care autorul a întreprins-o în Grecia în perioada 1803–1804. În capitolul V – *Ueber die Cultur der Neugriechen, ihren Tanz, körperliche Bildung und den Zustand der Bildhauerei, Maleren und Poesieunterihnen* sunt reproduse în traducere germană mai multe poezii greceşti. Între acestea un cântec îi aparţine, aşa cum precizează Bartholdy, lui „Ienăchiță, un boier din Valahia” (p. 428–429). Bartholdy nu transcrie şi textul grecesc pe care l-a tradus, dar, parcurgând textul lucrării *Ερωτος Αποτελέσματα*, am putut constata că este vorba de *Μέσα εις θάλασσα πλατιά.* Prezenţa cântecului şi în volumul grecesc întăreşte observaţia privitoare la cântecele incluse în lucrare. De altfel, Bartholdy transcrie şi un alt poem, intitulat *Μακομ ευρωπαϊκών (Cântec european*), care apare, de asemenea fără titlu, în povestirea a treia din *Ερωτος Αποτελέσματα* (*Τώρα πλέον ἐγνωρίσδη, τώρα ἐιναι φανερόν*).

Traducerea lui Bartholdy a poeziei *Μέσα εις θάλασσα πλατιά* conţine 16 versuri lungi, cu rimă împerecheată. În nota de prezentare a textului, Bartholdy menţionează că este vorba de un text care a fost pus pe muzică de un compozitor pe nume Hassan.

Doi ani mai târziu, Auguste Du Coudray traduce în limba franceză opera lui Bartholdy. Versiunea franceză, *Voyage en Grèce, fait dans les années 1803 et 1804*, este publicată la Paris în 1807 în două volume, cu o ordonare diferită a capitolelor faţă de original. Poemul lui Ienăchiță apare în vol II, p. 133–134, tradus în proză.

Lemercier

Louis Jean Népomucène Lemercier propune publicului o culegere de cântece greceşti în versiune franceză, *Chants héroïques des Montagnards et Matelots Grecs, traduits en vers Français,* care apare la Paris în 1824. În 1825, Lemercier revine cu o *Suite des Chants héroïques, etc.,* publicată la Paris şi Bruxelles. În capitolul *Chansons et Complaintes populaires*, p. 107–109, literatul francez include un poem, în 20 de versuri scurte, intitulat *Chant de Janakitza*. În nota care însoţeşte traducerea, Lemercier precizează că textul grecesc, pe care din nefericire nu îl transcrie, i-a fost pus la dispoziţie de orientalistul Jean Alexandre Buchon şi că a mai fost tradus în proză de Guys şi Bartholdy. Lucrarea lui Lemercier este republicată fără modificări în 1829. Poet, nu filolog, Lemercier nu sesizează diferenţa dintre poezia reprodusă de Guys şi cea înregistrată de Bartholdy (a cărei versiune germană în versuri nu o cunoaşte), similitudinea unor imagini făcându-l să creadă că este vorba despre acelaşi text.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

Traducerea lui Lemercier nu corespunde exact nici uneia din cele două poezii, având imagini poetice din ambele. Totuşi, menţionarea traducerii lui Guys, în a cărui carte apare originalul grecesc al poeziei *Mὲ δυστυχίαις πόλεμῶ,* sugerează că Lemercier a avut în faţă aceeaşi poezie, în caz contrar diferenţa fiind uşor de sesizat. Traducerea lui este, foarte probabil, o versiune liberă, în spiritul multora din epocă[4].

În acelaşi timp, confuzia privitoare la poezia înregistrată de Bartholdy se explică atât prin lipsa originalului în volumul călătorului german, cât şi prin indicarea aceluiaşi autor, boierul valah Ienăchiţă Văcărescu.

În concluzie, se poate afirma că Ienăchiţă a scris în limba greacă poezia *Μέσα εις θάλασσα πλατιά*, probabil în perioada când se afla la Constantinopol, oricum înainte de 1792, când apare *Ερωτος Αποτελέσματα.* De asemenea, tot Ienăchiţă este autorul poeziei *Mὲ δυστυχίαις πόλεμῶ,* potrivit informaţiei transmise de Buchon lui Lemercier. Fiind publicată de Guys în 1771, poezia trebuie să fi fost scrisă înainte de această dată. Cum ambele texte pornesc de la tema furtunii pe mare, utilizând imagini atât de asemănătoare încât au putut fi confundate una cu cealaltă sau considerate variante, e probabil să fi fost scrise în aceeaşi perioadă, pe care N.A. Gheorghiu o situează în anul 1763. Aşa cum am arătat mai sus, ambele poezii/ variante au beneficiat de o circulaţie europeană considerabilă, fiind cunoscute de toţi cei interesaţi de cultura greacă.

*

Dat fiind că textul *Mὲ δυστυχίαις πόλεμῶ* a fost reprodus de Guys în varianta originală grecească, fiind astfel uşor accesibil, comentatorii şi-au îndreptat atenţia cu precădere asupra acesteia, ceea ce vom face şi noi în continuare, în încercarea de a argumenta posibile surse de inspiraţie pentru motivele din poezie şi, mai ales, pentru alegoria centrală navă – suflet în jurul căreia se articulează mesajul versurilor.

Încă de la prima ediţie a lucrării sale, Guys face o tentativă de a identifica izvoarele poeziei *Mὲ δυστυχίαις πόλεμῶ* şi menţionează în acest sens câteva versuri din *Thebaida* lui Statius[5]. În ediţia a doua revine cu un comentariu mai amplu, considerând marea ca nelipsită din poezia grecilor şi comparând pe larg descrierea furtunii cu pasaje din Eschil: *Cei şapte contra Tebei III.3, II.1* şi *Prometeu I.1, IV*.

N.A. Gheorghiu respinge influenţa lui Statius propusă de Guys în prima ediţie (şi nu cunoaşte referirile la Eschil ale autorului francez). El însuşi menţionează ca posibile surse în care apare motivul furtunii pe mare *Odiseea* lui Homer, *Eneida* lui Vergilius şi *Metamorfozele* lui Ovidiu în care apare o descriere impresionantă a unui naufragiu (XI, *477–572*). N.A. Gheorghiu propune şi câteva posibile surse moderne, şi anume: Ariosto, *Orlando furioso* (XLI, 8–24), Camoens, *Luisiadele* (VI, *70–85*), Fénélon, *Aventurile lui Telemac* (VI), Voltaire, *Henriada* (I). De asemenea, cunoscător al textelor româneşti, aminteşte încheierile cărţilor religioase scrise de

[4] De exemplu, am amintit anterior traducerea italiană din 1828, care are doar o vagă asemănare cu textul tradus.

[5] „Siculi velut anxia puppis / Seditione maris nequiquam obstante magistro/ Errat et averso redit in vestigia velo". (IX, 141–143)

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

călugări în care apare metafora luptei cu valurile. Observăm că N.A. Gheorghiu se opreşte la nivel imagistic, fără a căuta surse ale alegoriei corabie – suflet din textul lui Ienăchiță. În privința observației privitoare la textele bisericeşti, profesorul Gheorghe Chivu menționa, reluându-l pe Densusianu, apropierea stereotipă dintre lume şi mare (Chivu 2000: *103*). Este vorba despre o viziune comparativă externă, care se apropie de viziunea lui Ienăchiță, fără însă a se suprapune.

Motivul corabiei surprinse de furtună pe mare este prezent în toată Antichitatea clasică, întâlnindu-se la majoritatea marilor poeți, de la Homer până la Horatius. De asemenea, la Vergilius si Catullus apar dialoguri cu nava personificată. Viziunea alegorică a corabiei însă, prezentă încă din *Politheia* lui Platon, are substrat politic, nava reprezentând oraşul iar intemperiile pe care le înfruntă, duşmanii sau adversarii politici (Gentili 1984: *268–273*). Această alegorie este şi ea răspândită în Antichitate, regăsindu-se şi la Theogonis, Aristofan, Arhiloh, Alceu, Eschil, Teocrit, sau Cicero, cea mai cunoscută formă poetică a ei fiind cea a lui Horatius, pentru care nava reprezintă Roma, greu încercată de situația politică externă[6]. Odată cu sfârşitul Evului Mediu în Occident alegoria navei capătă o altă semnificație, se desparte de politică[7] în favoarea unui sens subiectiv, particular, interior.

Cum poezia lui Ienăchiță nu face parte dintr-o lucrare de cultură, destinată unui public specializat, critic, aşa cum vor fi mai târziu versurile incluse în gramatica sa, ni se pare mai probabil ca sursele de inspirație să fie mai imediate, mai apropiate de gusturile de tinerețe ale boierului muntean, adică să fie versuri în care să predomine pasiunea, sentimentele, intimitatea, drama individuală.

În acest sens ne-a atras atenția opera lui Vincenzo Kornaros, *Erotokritos*, poem cavaleresc grecesc de inspirație occidentală, drag familiei Văcărescu într-atât încât Alecu, fiul lui Ienăchiță, să fie îndemnat să-i dea o variantă în limba română[8]. *Erotokritos* reprezintă o elaborare remarcabilă a unui roman cavaleresc în versuri bine cunoscut în epocă, *Paris et Vienne*, cu care Kornaros se familiarizează datorită traducerii italiene cu largă circulație (Cartojan 1936, Lavagni 1969: *88*). În acelaşi timp, din punct de vedere stilistic, poetul grec se inspiră în mod evident din opera lui Ludovico Ariosto, *Orlando furioso* (Pavolini 1912, Spadaro 1994). Cum, la rândul său, Ariosto este tributar marilor săi predecesori, Dante şi Petrarca, în *Erotokritos* îşi fac loc idei şi motive din operele acestora.

[6] „O navis, referent in mare te novi/ fluctus. O quid agis? Fortiter occupa/ portum. Nonne vides, ut/ nudum remigio latus/ et malus celeri saucius Africo// antemnaeque gemant ac sine funibus/ vix durare carinae/ possint imperiosius// aequor? Non tibi sunt integra lintea,/ non di, quos iterum pressa voces malo..." (Cartea I, Oda 14).

[7] O ultimă expresie politică se regăseşte la Dante, care compară Italia cu o *nave sanza nocchiere in gran tempesta* (Purg. 6, v. 77).

[8] Dintre numeroasele copii manuscrise ale versiunii lui Alecu Văcărescu, le amintim pe cele mai apropiate în timp de data probabilă a efectuării traducerii: ms. *3514* de la BAR, din 1787, copia din 1789, ms. *1319* BAR şi ms. incomplet nr. *43* de la Biblioteca Institutului de Lingvistică „Sextil Puşcariu" de la Cluj-Napoca, cf. Dima 1981: *492–502*.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

În poemul lui Kornaros imaginea corabiei pe marea zbuciumată apare de mai multe ori, în trei momente distincte[9], şi are de fiecare dată rolul de a sublinia suferința prințesei Aretusa, a cărei dragoste pentru Erotokritos este interzisă de părinții fetei. Dintre acestea însă, de poezia lui Ienăchiță se apropie cel mai mult visul prințesei, prin natura sa inevitabil alegorică. Aretusa se imaginează singură într-o corabie pe „o vreme întunecată, cu fulgere şi cu tunete", încercând să țină cârma împotriva valurilor, fără a reuşi, „încât aproape era să să astupe în gât". Protagonistul din *Μὲ δυστυχίαις πόλεμῶ* depune aceleaşi eforturi disperate.

Tot din *Erotokritos* se mai poate menționa ca eventuală sursă şi fragmentul din Cartea I, vv. 1609–1620, unde apare imaginea omului care încearcă să se salveze înotând prin valurile agitate. Prezentarea mării *„umflându-se de furtună şi fierbând cu valuri ca munții",* aşa cum traduce Alecu, este interesantă datorită asemănării la nivel imagistic cu versurile lui Ienăchiță[10].

În pofida asemănărilor, din *Erotokritos*, ca şi din toți autorii antici menționați, lipseşte tocmai alegoria care dă un plus de subtilitate poeziei *Μὲ δυστυχίαις πόλεμῶ*, şi anume cea a navei – suflet, alegorie prezentă însă adeseori în versurile poetului italian Francesco Petrarca.

Se ştie că Ienăchiță învățase de tânăr limba italiană. Nicolae Iorga presupune că a fost chiar trimis în Italia de domnitorul Constantin Mavrocordat cândva între 1761 şi 1763, adică înainte de a compune poeziile care fac obiectul lucrării de față (Iorga 1929: *101–105*). Chiar dacă acest lucru nu s-a întâmplat, simpla învățare a limbii italiene presupunea în acea perioadă un contact nemijlocit cu opera în limba italiană a lui Petrarca, ale cărui versuri au fost considerate model lingvistic până în secolul al XIX-lea. Mai mult, în gramatica sa, *Observații sau băgări de seamă,* îl aminteşte pe Petrarca printre poeții bine cunoscuți (Cîrstoiu 1982: 171).

Motivul navei în derivă apare în mai multe compoziții din *Canzoniere,* de fiecare dată în context alegoric, nava reprezentând sufletul, iar marea mânioasă, viața agitată. La poetul italian, vânturile şi valurile sunt patimile iubirii care fac imposibilă salvarea de către forțele rațiunii (cârma, velele, parâmele sau ancora). Alegoria directă şi exprimarea la persoana I singular care o realizează este prezentă în numeroase pasaje din *Canzoniere*. De exemplu, poetul italian se imaginează *in gran fortuna e 'n disarmato legno* (CCXCII) şi vede *al mio navigar turbati i vènti* (CCLXXII). Portul sau țărmul spre care tânjeşte reprezintă salvarea, iar teama de a nu-l atinge se regăseşte în mai multe pasaje.

Petrarca sugerează chiar el explicații ale simbolurilor folosite, întinderea considerabilă a operei şi repetarea motivelor permițând descifrarea acestora. În cazul lui Ienăchiță, având în față doar câteva versuri, nu putem avea certitudinea interpretării corecte a semnificației lor alegorice dar aplicarea cheii de lectură petrarchiste oferă un rezultat satisfăcător. Singurul dubiu poate privi natura

[9] Cartea III, vv. 241–246, Cartea IV, vv. 49–168, Cartea IV, vv. 651–710.

[10] „…'τό δούμε φουσκωμένη / από μακρά τη θάλασσα, κι άγρια, και θυμωμένη, / με κύματα άσπρα και θολά, βρυγιά ανακατωμένα, / και τα χαράκια όντε κτυπούν κι αφρίζουν ένα-ν ένα". (vv. 1609-1612).

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

patimilor reprezentate de vânturi şi valuri, a cărei înțelegere ar necesita cunoaşterea exactă a momentului în care au fost compuse versurile. Prezența poeziei într-un volum a cărui tematică principală este iubirea poate lăsa să se înțeleagă că şi suferințele din *Μὲ δυστυχίαις πόλεμῶ* au o origine galantă.

Oricum ar fi, identitatea ideatică şi atitudinală dintre cei doi apare evidentă dacă versurile poetului român se pun alături de modele precum: *Fra sí contrari vènti in frale barca / mi trovo in alto mar senza governo...* (CXXXII) sau *[la debile mia barcha] da l'onde vinta,/ disarmata di vele et di governo.* (CCXXXV). *incomincio a desperar del porto* (CLXXXIX), *mi veggio in fraile legno, / et piú che non vorrei piena la vela / del vento che mi pinse in questi scogli* (LXXX).

Asemănarea cu Petrarca nu constă doar în prezența alegoriei, ci şi în quasi-identitatea unor imagini poetice. De exemplu, pentru Petrarca vânturile (întotdeauna la plural, pentru a respecta semnificația alegorică) apar ca *rabbiosi venti, furor dei venti*, *dolorosi venti* (LXVI), *contrari venti* (CXXXII)*, fieri venti* (CCXXXV), *turbati i venti* (CCLXXII), în timp ce la Ienăchiță (tot la plural) ele sunt: *ὀλεθρίους, σφοδροὶς και ἐνάντίους, σαγανάκια (multe*, *funeste*, *puternice* şi *potrivnice)*. Petrarca vorbeşte de: *onde fallaci* (LXXX), *atra et tempestosa onda marina* (CLI), *aspro mare* (CLXXXIX), *mar che frange* (CCLXXVII), *tempestoso mare* (CCCLXVI), iar marea lui Ienăchiță este *τῶν συμφορῶν*, *μὲ κύματα πολλῶν καϊμῶν, φουσκωμένη, πολλὰ ἀγριωμένη*, şi *ἀφρίζει καὶ φυσᾷ* (*mânioasă*, *înspumată*, *agitată)*.

În urma analizei de mai sus, putem conchide că în *Cântecul lui Ienăchiță* sunt prezente influențe multiple, o pondere importantă având-o poezia lui Petrarca, atât la nivel ideatic simbolic, dar şi imagistic. În acelaşi timp, se poate lua în considerare şi o influență a *Erotokritului* lui Kornaros, în special în planul imaginilor privitoare la furtuna pe mare.

BIBLIOGRAFIE

** *Ερωτος Αποτελέσματα,* 1792: Viena, 1816: Viena, 1836: Veneția.

Bartholdy, Jakob Ludwig Salomon, 1805: *Bruchstücke zur nähern Kenntniss des heutigen Griechenland,* Berlin.

Bartholdy, Jakob Ludwig Salomon, 1807: *Voyage en Grèce, fait dans les années 1803 et 1804,* trad. Auguste Du Coudray, vol. II, Paris.

Cartojan, N., 1936: *Le modèle français de* L'Érotokritos, în „Revue de littérature comparée", aprilie–iunie, Paris, Boivin.

Călinescu, George, 1941: *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Bucureşti, Fundația Regală pentru Literatură şi Artă.

Chivu, Gheorghe, 2000: *Limba română de la primele texte până la sfârşitul secolului al XVIII-lea,* în *Limba română*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Cîrstoiu, Cornel, 1982. *Poeții Văcăreşti. Opere*, Bucureşti, Editura Minerva.

Dima, Eugenia, 1984. *Alecu Văcărescu, traducător al „Erotocritului"*, în „Limba română" XXXIII, 6, Bucureşti.

Eideneier, Hans, 1994: *Ο συγγραφέας του „Έρωτος αποτελέσματα"*, în „Θησαυρίσματα", 24.

Gentili, B., 1984: *Pragmatica dell'allegoria della nave*, in *Poesia e pubblico nella Grecia antica*, Roma–Bari, Laterza.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

Gheorghiu, N.A., 1939: *Ienăchiță Văcărescu popularizat în Apus*, în „Viața românească", 12, p. 43–57.
Guys, Pierre-Augustin, 1771: *Voyage littéraire de la Grèce ou lettres sur les Grecs anciens et modernes, avec un parallèle de leurs moeurs*, vol. II, Paris (ed. 1); 1776 (ed. 2); 1778 (ed. 3).
Guys, Pierre-Augustin, 1772a: *Litterarische Reise nach Griechenland: oder, Briefe über die alten und neuern Griechen, nebst einer Vergleichung ihrer Sittenvon Herrn Guys*, vol. II, Leipzig.
Guys, Pierre-Augustin, 1772b: *A Sentimental Journey Through Greece: In a Series of Letters, Written from Constantinople*, vol. III, Londra (ed. 1); 1781 (ed. 2).
Guys, Pierre-Augustin, 1773: *A Sentimental Journey Through Greece: In a Series of Letters, Written from Constantinople*, vol. III, Dublin.
Guys, Pierre-Augustin, 1828: *Viaggio letterario della Grecia, o Lettere su i greci antichi e moderni, con un paralello de' loro costumi*, vol. IV, Roma.
Iorga, Nicolae, 1927: *Două poezii necunoscute ale lui Ienăchiță Văcărescu* în *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor şi foştilor săi elevi*, Bucureşti, Tiparul Cultura Națională.
Iorga, Nicolae, 1929: *De unde a învățat italieneşte Ienăchiță Văcărescu*, în *Omagiu lui Ramiro Ortiz cu prilejul a douăzeci de ani de învățământ în România*, Bucureşti.
Lavagni, B., 1969: *La letteratura neoelenica*, Firenze, Sansoni; Milano, Accademia.
Lemercier, Louis Jean Népomucène, 1825: *Suite des Chants héroïques des Montagnards et Matelots Grecs, traduits en vers français,* Paris, Bruxelles.
Pavolini, P.E., 1912: ***L'Erotokritos*** *di Vincenzo Cornaro e le sue fonti italiane*, în „La Rassegna", serie III, vol. II, n. 1, Firenze, febbraio 1912.
Piru, Alexandru, 1977: *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică.
Sangmeister, Ilia, 2001: *Το „Σχολείο των ντελικάτων εραστών" και το „Έρωτος αποτελέσματα". Νέα στοιχεία για τα στιχουργήματά τους*, în „Eranistis", 23, disponibil online: http://e-journals.ekt.gr/book Reader/show/ index.php?lib=eranistis&path=159/137#page/1/mode/2up, 12 octombrie 2013.
Spadaro, G., 1994: *Similitudini ariostesche in autori cretesi tra Cinque e Seicento*, în *Testi letterari italiani tradotti in greco (dal '500 ad oggi)*, Catanzaro, Rubbettino.
Stesi, Athina, 1998/99: *Ιωάννης Καρατζάς ο Κύπριος και Αθανάσιος Ψαλίδας. Τα αποτελέσματα μιας πιθανής συνεργασίας*, în „Μολυβδοκον δουλοπελεκητής" 6.

Resurse electronice

Alighieri, Dante, *Divina Commedia*
http://www.liberliber.it/mediateca/libri/a/alighieri/la_divina_commedia/pdf/la_div_p.pdf,12 octombrie 2013.
Horatius, *Odes*
http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0025, 12 octombrie 2013.
Kornaros, Vincenzo, *Erotokritos*
http://el.wikisource.org/wiki/%CE%95%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%82, 12 octombrie 2013
Petrarca, Francesco: *Canzoniere*
http://www.liberliber.it/mediateca/libri/p/petrarca/canzoniere/pdf/canzon_p.pdf,12 octombrie 2013.
Statius, Publius Papinius, *Thebais*
http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a2008.01.0498, 12 octombrie 2013.

ABSTRACT

Ienăchiță Văcărescu is considered to be the author of verses in Greek that were included in some travel book about Greece in his time. We detailed the circulation of these verses, following them through the editions of such books in French, German, English and Italian. Thus, we could update the avalable information, inevitably incomplete because of the difficuties faced by previous researchers in consulting the actual books it they were included in.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)

Moreover, we tried to identify the inspiration sources of the poet in the composition of the poem *Μὲ δυστυχίαις πόλεμω,* starting from the first hypotheses offered by the first commenter of the verses, who focused on the main motif in the poem, namely that of the man caught in a tempest at sea. The incursion in the history of this motif leads to the conclusion that Ienăchiță's poem is more complex than his predecessors as he also uses the allegory ship – soul, that is not present in Ancient poetry. Such allegory is however frequent in Petrarch and his followers. As a consequence, it would be possible to consider the Italian poet, undoubtably known by Ienăchiță's, as a source of the ideas in *Με δυστυχίαις πόλεμω*, especially if we consider it as produced during the youth of the Wallachian boyar.

Keywords: Ienăchiță Văcărescu, Greek verses, poetic motives, ship allegory, influences.

BDD-A6963 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:17 UTC)